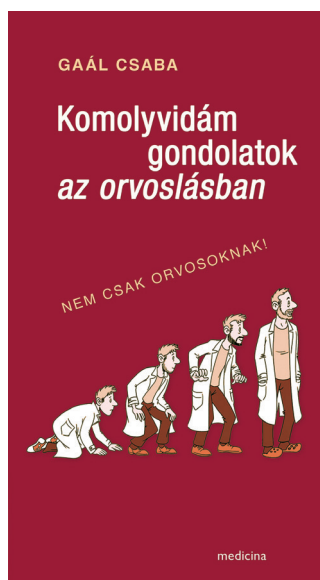

Gaál Csaba:

Komolyvidám gondolatok az orvoslásban

Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2023

Gaál Csaba legújabb könyve régi olvasói számára szerencsére semmi meglepetést nem jelent, mert azt kapják, amit vártak: egy mély humánummal átitatott, bölcs ember élettapasztalata alapján megfogalmazott kiváló füveskönyvet. Tulajdonképpen a 2012-es kiadású „Anekdóták, adomák, érdekességek” című könyvének „ikertestvérét” tartja kezében az olvasó. Ahhoz hasonlóan ez is az éjjeliszekrényre való, apránként javasolt fogyasztani, jól megrágni és emésztetni, ha ezzel a gasztronómiai hasonlaltal élhetek. A szerző 50 éve gyűjti a medicina területén azokat a történeteket, amelyek tanulsága filozófiai mélységekkel bír, de ezenfelül még igen szórakoztató is. A blikkfangos cím, „Komolyvidám gondolatok az orvoslásban”, tökéletesen helytálló, mert a nagyon is komoly problémák, melyek a gyakorló orvos mindennapjainak részei, valóban humoros köntösben vannak távalva. A Gaál doktor értékrendjét tükröző kommentárok pontosan jelzik azt a felelősségtudatot, amelyet a világban nyitott szemmel járó ember érez a hivatása iránt. *Homo ludens*ként a reneszánsz ember világlátásával bír ez a szemlélet, mely óhatatlanul felsorakoztat minden érvet korunk szuperspecializáltsága, a szakbarbárság ellen. Az ideális 21. századi orvos a korábbi idők-

höz hasonlóan a széles körű szakmai ismeretei és kiválósága mellett nem nélkülözheti a nyelvtudást, a művészetekben való jártasságot és a feltétlen nyitottságot a világ dolgai iránt.

A hippokratészi eskü tárgyalja a mester és tanítvány viszonyát, amely szerint a tanítványnak apjaként kell tisztelnie mestert, cserébe a mesternek tudását és tapasztalatát, amit megszerzett, önzetlenül kell átadnia a tanítványoknak. Gaál Csaba ezt az eszményt testesíti meg, az évtizedek alatt összegyűjtött tapasztalatait osztja meg olyanformán, hogy egyben szemléletet ad, hogyan kellene orvosként hivatásunk és a világ dolgaihoz hozzáállni. Jó szívvel ajánlom az alcímnek megfelelően: „Nem csak orvosoknak!”

Langer Róbert dr.

Jánosi András:

A szívinfarktus epidemiológiai adatai, a betegek ellátása és prognózisa. Nemzeti Szívinfarktus Regiszter 2010–2021

Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2023

Egy új könyv kézbevétele mindig ünnepi pillanat számomra. Jánosi András professzor most megjelent könyvét is így vettem kézbe. A Nemzeti Szívinfarktus Regiszter a hazai orvostudomány, különösen a hazai

kardiológia különleges kezdeményezése, amely lehetővé teszi számunkra, hogy a szívinfarktus epidemiológiai adatait, a betegellátás részleteit és a betegek prognózisát folyamatosan követhessük. Számos más betegség esetén is igényelnénk ezeket az adatokat, de erre még várnunk kell. Egy évtizede előadásokban, közleményekben hallgatjuk, olvassuk a Nemzeti Szívinfarktus Regiszter adatait: a megjelent könyv összefoglalja a munka legfontosabb eredményeit egy tetszetős kivitelű, nagyon igényesen szerkesztett, számos színes grafikonnal/ábrával illusztrált könyv formájában. A könyv elején a szerző leírja a Nemzeti Szívinfarktus Regiszter előzményeit, létrejöttének szükségességét, majd 32 fejezetben összefoglalja a regiszter adataiból készült eddigi tudományos megfigyeléseket. A könyv végén részletes, évekre lebontott publikációs lista szerepel. A szerző, aki egyben a Nemzeti Szívinfarktus Regiszter létrehozója és a mai napig a motorja is, tükröt tart elénk a magyarországi infarktus-ellátás elmúlt évtizedének bemutatásával. A számadatok élővé válnak. Nemcsak azt ismerheti meg az olvasó, hogy milyen eredményeink vannak, hanem azt is, hogy mik a buktatók, a nehézségek. Az adatokból egyértelmű, hogy az akut ellátás hazánkban nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedően jó, a probléma az akut ellátást követő időszakban van: a gondozási tevékenység és a rehabilitáció mennyiségileg nem képes megbirkózni az egyre növekvő igényekkel. Emiatt kedvezőtlenek a késői eredmények.

A témának és a könyvnek különösen az ad kiemelkedő jelentőséget, hogy egy mai *morbis hungaricus*ról van szó. Manapság minden, az ischaemiás szívbetegséggel foglalkozó előadásnak és cikknek azzal kellene kezdődnie, hogy mi itthon hogyan állunk, milyenek a magyarországi adatok. Ehhez pedig ez a könyv kiváló forrásul szolgál. Ismerve Jánosi professzor gyakorlatias gondolkodását, bízom abban, hogy a publikált adatok hozzájárulnak az infarktusos betegek hazai ellátásának további javulásához. A betegek gondozásának és rehabilitációjának szélesebb körű megszervezése tenné lehetővé, hogy felzárkózzunk a fejlett európai országok eredményeihez. Azt kívánom Professzor Úrnak, hogy a következő évtized regiszteri adatai a következő könyvében már erről szólhassanak.

Tomcsányi János dr.

Dr. Gömör Béla:

„Zseni érkezik”.

Dr. Kelemen Endre

(1921–2000) hematológus
életrajza

GMR Reklámügynökség, Budapest,
2023

„...nem árt, ha az olvasó már a könyv elején megtanulja, hogy a tudásban se szeri, se száma az olyan fogyatékosnak, amelyet azután tapintatosan kiküszöbölnek a nekrológból, sőt olykor az életrajzokból is” – figyelmeztet Selye János az „Álomtól a felfedezésig” című, önéletrajzi elemekben bővelkedő könyvének (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967) előszavában. Nos, kiváló reumatológusunk, az orvostörténet-írással is sikeresen kacérkodó Gömör Béla egy ilyen „fogyatékos”, lángeszű magyar tudósnek állít emléket a saját kiadásban megjelentetett, képekkel és korabeli levéltári és sajtódokumentumokkal gazdagon illusztrált, 180 oldalas kötetében.

Könyve hősét nem ő nevezte elsőként zseninek. A 2022 októberében keltezett „Bevezetésben” írja, hogy az egykori kiváló tanszékvezető belgyógyászprofesszor (s tegyük hozzá, szépírónak sem utolsó) Magyar Imre 1967-ben az Orvostovábbképző Intézetből az I. Belgyógyászati Klinikára magával hozott Kelemen így mutatta be munkatársainak: „zseni érkezik a klinikára”.

Nos, Gömör Béla könyvéből hiteles képet kaphatunk arról, hogy a Magyar professzor szájából talán pici ironiával elhang-

zott minősítés mennyire felelt meg a valóságnak az akkor mindössze 46 éves, ám még mindig nem professzor Kelemen Endre esetében. A hangsúly itt a „még mindig”-en van! Gömör Béla korabeli és 1989 után közreadhatóvá vált – például a hírhedt III/III-as ügyosztálybeli – dokumentumok segítségével mutatja be a közelmúltat. Azt a közelmúltat, amelynek közléte a szüleitől megfosztott, a bori munkaszolgálatot átélte, fiatal kutató orvosnak – aki már 1958-ban nemzetközi hírűvé lett a vérlemezkék számát növelni képes faktornak, a trombopoetinnek a felfedezésével – „’56-os múltja” miatt élete végéig megakadályozta, hogy saját intézetéhez, tanszékéhez jusson.

A nem hematológus képzettségű olvasónak azt ajánljuk, hogy kezdje a könyv olvasását a „Szóbeli történelem (Oral history)” című VI. fejezet lapozásával. Kelemen Endre egykori munkatársai, kollégái, titkárnője, de az általa második munkahelyének tekintett orvoskari könyvtár vezetője vagy a sikeresen transzplantált betegének felesége emlékeznek „a végtelen jó szándékú, de nagyon naiv” zsenire, „aki egy kicsit bolondos” volt. Ezekből a vallomásokból körvonalazódik a szokatlan „biológiai életritmusú” emberi mivolt – éjjel a szakirodalmat jegyzetelte, vizitjeit késő délután tartotta –, a zseni személyisége s annak Selye-féle „fogyatékoságai”. Innen térhet vissza a korábbi fejezetekhez a „szóbeli történetekben” felbukkanó adatok részleteire kíváncsi olvasó.

Külön értéke a könyvnek az a rengeteg önéletrajzi adat, melyet a könyv szerzője az MTV2 2007-ben bemutatott dokumentumfilmje szövegének papírra vetésével

tesz most közkinccsé. A „Századfordító magyarok” dokumentumfilm-sorozatban megszólalt Kelemen olyan epizódokat mond el életútja döntő állomásairól – a trombopoetin felfedezése, angol nyelvű hematológiai könyveinek megjelenése, az első magyarországi csontvelő-átültetések, konfliktusa Hollán Zsuzsával –, melyek e könyvben válnak olvasható adattá. Ebben az interjúban fogalmazta meg Kelemen Endre a „T bötű”-vel (12 és fél évig Szegeden élt!) kezdődő „sajátságokat”, amelyek az igazi kutatót jellemzik: Tudás, Tények (tisztelete), Tisztesség. S negyedikként hozzátette a Tehetséget, amely „teljesen új dolgok főlismerésére képes, vagy a dolgok új csoportosítására”.

Az ismertetett kötet méltó hozzájárulás ahhoz a reneszánszhoz – 2018: Kelemen Endre-émlékem, 2019: Kelemen Endre-émlékelőadás –, amely a majd’ negyedszázada elhunyt jeles magyar orvos tudós, hematológus életútját van hivatva a köztudatba vinni. Ez az életút ott ért véget, ahol kezdődött: szeretett városában, Szekszárdon. Bár Budapesten halt meg, mint a város díszpolgára, Szekszárdon kapott sírhelyet. Egykori betege által alkotott síremlékét a Trombopoetin szó s egy Vergiliustól vett latin idézet – magyarul: „Az ember a szellem által él tovább, a többi a halálé lesz” – díszíti.

Nos, e „szellem” továbbélését biztosítja a most ismertetett könyv is, melynek elolvasását melegen ajánljuk minden orvosnak – s nem csak a hematológusoknak.

Kiss László dr.

A gondolkodásodja teljes egészében különbözött mindenki másétól. Sajnos, mindig érezni lehetett, hogy hátrébe szorított emberről van szó.

Töle rengeteg lehetett tanulni az általános orvosi gondolkodásról, a tények megfigyeléséről, a döntések összetettségéről is.

A nagy budapesti nemzetközi hematológiai kongresszus alkalmával kevesen jegyezték meg: „Nát tudod, én itthon nem lehetek üdvözlők!” (1982)

Amikor a Royal Free Hospitalba mentem, megkérdeztek, hol dolgozom. S amikor válaszoltam, hogy a Semmelweis Egyetemre, azonnal azt kérdezték, „Ott, ahol a dr. Kelemen dolgozik?” (1984)

Égy lett ANDANTE a film címe. Ezzel utaltunk a professzor úr méhősságteljes járására, mosolyára és tudományos karrierje lépésről lépésre történő, következetes építésére. (1992)

„Nem megyünk egy kicsit sétálni?” – mondta Párisban, ugyanis ő éjszakai ember volt, bár már kicsit nehezen mozogott. (1995)

Ő, aki szinte egész életében magányosan élt, nagyon-nagyon igényelte mások társaságát.

Dr. Kelemen Endre 1921. január 17-én született Szekszárdon. 1938. szeptemberétől a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvoskarának hallgatója. Tülséte a bori munkaszolgálatot és 1945. május 12-én megszerezte orvosi diplomáját. 12 és fél évig Szegeden az I. Belgyógyászati Klinikán, 9 és fél évig az Orvostovábbképző Intézetben, aztán majd negyedszázadon át a SOTE I. Belgyógyászati Klinikán működött, végzetül 1992-től az OHV-ban. A Széchenyi-díjas tudós 2000. január 30-án Budapesten halálozott el.

Az egész világon elkönyvelt, hogy munkatársaival ő fedezte föl a trombopoetint, a vérlemezkék számát emelni képes faktort. Szegeden az 1956-os forradalomban történt szerepvállalása a zseniális tudóst és kiváló orvost a rendszerváltozásig politikai üldözötté tette, aki emiatt az egyetemeken nem oktatható. Mégis hazánkban az ő vezetése alatt valósult meg az első csontvelőátültetések.

A kötet eddig soha nem látott levéltári dokumentumok sorával mutatja be Kelemen Endre életrajzát. Tízhatvan szolgáltattak személyes emlékeztést róla, továbbá a róla készített TV dokumentum-filmben elmondott személyes, őszinte vallomása szinte szóról-szóra ismertetésre kerül.

DR. KELEMEN ENDRE hematológus életrajza

Dr. Gömör Béla

Dr. Gömör Béla

KELEMEN ENDRÉRŐL
MESÉLTÉK

”zseni
érkezik”

Dr. Kelemen Endre

1921–2000

HEMATOLÓGUS ÉLETTÖRTÉNETE

És amikor Hetényi professzor a viziten résztvevőkkel végiment a folyosón, Kelemen Endre szobája előtt csendre intette a többieket: „Még alszik.”

A gyakornokok között az volt elterjedve, hogy aki odakerül hozzá, az életveszélyben van. Mert, hogy mikor fog vizitálni, azt a jó Istenen kívül senki nem tudja, de talán még ő maga sem. (1955)

Éjszakába nyúló estét töltött nálunk, hol egyedül, hol orvoskollégákkal, sokszor valamelyik „néni” is vele volt.

Gyakran megvetette a társaságot humoros anekdotáival, szókimondó stílusával.

A patológiai konferenciákon Kelemen Endre szinte mindig hozzászólt, még hozzá éles hangon firtatta az el nem végeztet vizsgálatokat, és más hibákra is rámutatott. (1964)

A labor falán lévő csempe Konfuciusz-idezetek voltak írva, például: „Mennyivel nehezebb egy gyertyát gyújtani, mint ülni és a sötétséget szidni.” (1972)